

BUITEN

7^E JAARGANG N^O. 36.

ZATERDAG 6 SEPTEMBER 1913.

Foto C. Steenbergh.

DE KONING WILLEM-LAAN TE BAARN. †

BUITEN

Geïllustreerd Weekblad
aan het Buitenleven gewijd

DE KONING WILLEM-LAAN TE BAARN, ILLUSTRATIE.	BLZ. 425
DE STERRENHEMEL IN SEPTEMBER DOOR A. A. N.	„ 426
DE ZONNEVROUW, DOOR GASTON LEROUX (10)	BLZ. 426 EN 436
DIKSMUIDE, DOOR S. GEÏLLUSTREERD	BLZ. 428
OP DE WIJDE HEIDE (GEDICHT) DOOR LEO RIKMENSPOEL	„ 429
HET WERK VAN WILLEM BROUWER, DOOR C. VREEDEN- BURGH JR. GEÏLLUSTREERD	„ 430
EEN BELANGWEKKENDE RECHTSSTRIJD, DOOR F. H. F.	„ 432
AMBTENARISME, DOOR H. J. OOSTERVEEN	„ 432
HET NIEUWE MINISTERIE, (PORTRETTE)	„ 433
OUDE ZAANSCH E JACHTEN, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 434 EN 435

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74-76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie" of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten." Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's. Tevens gelieve men achter op de foto's duidelijk aan te geven, wat ze voorstellen.

De uitgevers verzoeken beleefdelyk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Uitgave van SCHELTEMA & HOLKEMA'S, BOEKHANDEL
K. Groesbeek & Paul Nijhoff -AMSTERDAM-

DE STERRENHEMEL IN SEPTEMBER.

HET volgende overzicht geeft den stand der Sterrenbeelden in den vóóravond (omstreeks 9 uur):
Zenith: Cepheus, Zwaan;
Noorden: Groote en kleine Beer, Giraffe, Lynx, Wagenman;

Noordoosten: Perseus;

Oosten: Andromeda, Cassiopeia, Driehoek, Hagedis, Ram, Visschen;

Zuidoosten: Pegasus;

Zuiden: Arend, Dolhijn, kleine Paard, Pijl, Schild van Sobieski, Schutter, Steenbok, Vos, Waterman;

Westen: Boötes, Hercules, Kroon, Lier, Slang, Slangendrager;

Noordwesten: Draak, Jachthonden.

De Melkweg is te 9 uur prachtig te zien, althans zoolang de maan niet hindert. De helderste plekken staan in top, in het sterrenbeeld Zwaan, en zijn verder aan den Zuiderhemel in den Schutter te vinden, waar de Melkweg zich in afzonderlijke lichte wolken oplost. De verbrokkeling begint reeds in den Arend met een splitsing in twee takken. Ook in Cepheus, Cassiopeia en Perseus is de Melkweg vrij helder, in de sterrenbeelden Wagenman en Tweelingen wordt zijn licht veel zwakker.

Algol minima zijn deze maand waarneembaar: den 2^{en} en den 25^{en} kort vóór, den 22^{en} kort na middernacht, den 5^{en} te 8 uur.

De veranderlijke ster *Mira Ceti* is nu al tot de grootte 8.5 afgedaald en in een binocle niet of nauwelijks meer zichtbaar. Het minimum wordt tegen half November verwacht. Gewoonlijk is de ster in haar zwakste licht van de negende tot tiende grootte; zij blijft dus in kleine kijkers waarneembaar.

De *Nieuwe ster* in de Tweelingen is nu vrij wat zwakker geworden. Terwijl zij het vorige jaar om dezen tijd van de 8^e grootte was en dus nog in een binocle zichtbaar, schat ik hare helderheid nu zwakker dan de 10^e grootte; dat betekent een lichtvermindering in reden van 8 tot 1.

Den *Gegenschein* zal men in het begin en in het eind der maand, op zeer heldere avonden, mogelijkerwijs in het sterrenbeeld Visschen kunnen vinden.

Voor het oostelijke *Zodiakaallicht*, als een zwakke, naar rechts hellende lichtpluim in den nacht zichtbaar, is September een zeer gunstige maand. De zichtbaarheidsvoorwaarden van dit verschijnsel hangen, zooals ik reeds herhaalde malen in Buiten uiteenzette, met den stand van de ekliptika op den horizon samen. Zij zijn voor het oostelijke Zodiakaallicht dezelfde als voor Mercurius als morgenster, en voor de maan bij Laatste Kwartier.

De gunstige stand der ekliptika was mede de oorzaak van de prachtige constellatie, die wij in de laatste dagen van Augustus

mochten bewonderen (zie het kaartje in de N. R. Ct. van Zondag 24 Aug.). *Mercurius* was te 4 uur na middernacht zeer goed te zien, ondanks zijn lagen stand in de schemering niet veel zwakker dan *Procyon*. In September zal de planeet niet waarneembaar zijn.

Venus blijft een prachtige morgenster, maar hare helderheid neemt nu toch merkbaar af. Zoo ook haar middellijn, welke 1 September 15", 1 October nog maar 13" meet. De schijn-gestalte wordt aldoor voller. De planeet gaat deze maand van het sterrenbeeld Kreeft in den Leeuw over; den 15^{en} komt zij omstreeks 2 uur na middernacht op.

Mars en *Saturnus* loopen nu verder uiteen. *Saturnus* bereikt den 30^{en} September in den Stier zijn stilstand en gaat dan terug, d.i. Westwaarts loopen: de oppositie is op komst. *Mars* loopt nog tot in de Tweelingen Oostwaarts door; de afstand tot *Saturnus* wordt aldoor grooter, en bedraagt:

den 1 ^{en} September	4 graden
„ 11 ^{en} „	10 „
„ 21 ^{en} „	16 „
en „ 1 ^{en} October	22 „

Mars was dezer dagen merkbaar zwakker dan *Saturnus*, maar moet tegen het eind van het jaar veel helderder worden, daar de schijf, die nu 7" meet, eind December een middellijn van 15" zal vertoonen, en bovendien aldoor „voller" wordt; het zal interessant zijn, de beide planeten te blijven vergelijken.

Jupiter is deze maand nog goed aan den Zuiderhemel te zien, maar alleen in den vooravond; den 15^{en} gaat de planeet al vóór 11 uur onder.

De *tijdsvereffening* neemt in September af. De zon is in het begin der maand met de klok gelijk, en raakt tegen October 10 minuten vóór.

Den 23^{en} September bereikt de zon het *herfstnachteveningspunt*. De avonden lengen en de winter is in aantocht.

Er hebben deze maand twee *ekliptischen* plaats, beide echter voor Europa onzichtbaar. Den 15^{en} zal de Volle Maan totaal worden verduisterd. Het verschijnsel valt bij ons op den vollen dag en is dus bij onze tegenvoeters zichtbaar. De Nieuwe Maan van 30 September zal de zon gedeeltelijk verduisteren maar alleen voor de bewoners van Zuid-Afrika en Madagascar, en voor Zuidpoolreizigers.

Daarentegen valt een ander merkwaardig verschijnsel voor ons op een geschikt uur. Den 20^{en} September zal de maan, 20 dagen oud (het is den 23^{en} Laatste Kwartier), omstreeks middernacht de Pleiaden bedekken. De sterren dezer groep zullen achter den verlichten Oostrand verdwijnen, om aan den donkeren Westrand weer te voorschijn te komen. De sterrenkundigen verwachten van de waarneming van zulk een verschijnsel een verbeterde kennis van de maansplaats, de maansmiddellijn, en den afstand maan-aarde.

A. A. N.

DE ZONNEVROUW

door GASTON LEROUX.

(10) (Geautoriseerde vertaling).

TWEDE BOEK.

ER waren bekers, kannen, borden, vazen in alle vormen en alle grootte, sieraden en gereedschappen voor de tempels en paleizen, tegels en platen voor de paveijssels of zolder- en wandbekleding der openbare gebouwen, verrukkelijke nabootsingen van planten, gewassen en dieren. Onder de gewassen was het allerfraaist een afbeelding van de maïs; een gouden aar, omgeven door zilveren bladen, en eindigend in een aker van heerlijk geknoopt en geweven gouddraad. Niet minder bewonderde men een zilveren fontein, waaruit een blinkend gouden waterstraal omhoog spoot, terwijl gouden vogels en veldieren rond haren voet aan het spelemeien waren. De fijne bewerking van het metaal, de zwaarigheid der vormen, het verblindende van het edel materiaal, alles te zamen, maakte deze voorwerpen tot wonderbaarlijke kunststukken, welke ook wel een fijner smaak dan die der ruige avonturiers bevredigd hadden. 1)

Voor men echter tot het smelten der kostelijke voorwerpen overging, werd er besloten, aan Karel V een aantal ervan te zenden, om hem een denkbeeld van de kunst der inboorlingen te geven, en van den buit, welke de verovering van dat rijke verre land opleverden zou.

Met het smelten van het vaatwerk werden Indiaansche goudsmeden belast, lieden, welke meerendeels zelve de kunstwerken vervaardigd hadden. Zij arbeidden dag en nacht, maar de hoeveel-een volle maand toe noodig was. Toen eindelijk alles was herleid tot staven van eenzelfde karaat, werd de schat zorgvuldig ge-bevond dat de totale waarde van het goud 1,326,539 *pesos de oro*, tusschen de zestiende eeuw en tegenwoordig, ongeveer gelijk staat met 3,500,000 pond sterling, of ongeveer 77,500,000 *francs*.

De hoeveelheid zilver werd geschat op 51,610 mark. (Een mark is een goud- en zilvergewicht en houdt 245 wichtjes) 2) Toen de verdeling van dezen buit geschied was, begon

de gevangen koning den veroveraars een weinig te vervelen. Wat moesten ze met den man aanvangen? Hem in vrijheid stellen, zou een onvergeeflijke fout zijn. Maar wat dan? . . . En zij besloten nu tot de afschuwelijke daad. Ze beschuldigden hem ervan dat hij zijne onderdanen tegen de Spanjaarden, die in Cajamarca verblijf hielden, opzette. Atahualpa zei toen tegen Pizarro:

— Ben ik niet een weerlooze gevangene in uwe hand? Hoe zou ik dan ooit een oproer kunnen bewerken? Als het uitbrak, zou ik trouwens zelf het eerste slachtoffer ervan zijn. En zonder mijn bemoeiing is het niet mogelijk, want er gebeurt niets buiten mijn wil om; *zelfs de vogels durven in mijn rijk nauwelijks vliegen zonder mijn bevel* 3).

Doch wat hij ook zeide, het had heel weinig invloed op de avonturiers. De mare van een algemeen oproer verspreidde zich, en vond meer en meer geloof bij de Spanjaarden. Het verluide dat een groot aantal inboorlingen zich reeds te Guamachucho verzameld had, op nog geen honderd mijlen van het kamp, en men elk oogenblik den aanval verwachten kon. De schat, door de Spanjaarden buitgemaakt, was een te ongemeen bezit om er niet steeds bevreemd voor te zijn. De patrouilles werden versterkt; de paarden waren voortdurend in het tuig. Tot aan de tanden gewapend sliepen de soldaten, en Pizarro zelf deed geregeld de ronde om zich te overtuigen of alle schildwachten wel op hun posten waren. In een woord, het kleine leger hield zich voortdurend bereid om een aanval te keeren.

Voor alles wenschten de avonturiers den dood van den Inca. Pizarro verzette zich daartegen, of hield zich althans als nam hij het voor den gevangene op. Maar het baatte niet; hij moest aan den eisch van zijne mannen toegeven. De gevangen koning, beschuldigd, dat hij zijn volk tot een oproer tegen de Spanjaarden had aangezet, werd veroordeeld om levend verbrand te worden.

Toen dit vonnis aan Atahualpa werd overgebracht, was hij er smartelijk verbaasd over. Hij, die zijne beloften vervuld had, moest nu toch sterven?

Het onverwachte van zulk een vonnis ontnam hem een wijle den moed, en met tranen in de oogen riep hij:

Wat hebben wij dan toch gedaan, ik en mijn kinderen, om zulk een wreed lot te moeten ondergaan?

En zich tot Pizarro wendend, voegde hij er aan toe:

Gij, die van mijn volk niet dan vriendschap en welwillendheid hebt ondervonden, Gij, met wien ik mijn schatten heb gedeeld, Gij, die niet dan weldaden van mij genoten hebt.

Met trompetgeschal werd het doodvonnis van den gevangen koning op het marktplein van Cajamarca uitgeroepen en twee uur later verzamelden de Spaansche soldaten zich op de Plaza, om bij den gloed der flambouwen de terechtstelling van den ongelukkige te zien. Het was de 29e Augustus 1533.

— *Atahualpa, met ketenen beladen, verliet deze zaal. De martelaar is door deze deur naar buiten gegaan!*

De roode redenaar was nu opnieuw van zijn voetbank geklommen, hij ging op den steenen vloer loopen, in de richting der deur, aldus stap voor stap, heel langzaam, denzelfden weg afleggend, dien Atahualpa was gegaan, en zijne stem, die dit doen verklaarde, werd plechtiger en plechtiger. In het door hem gegeven verhaal der avonturen van den ongelukkigen vorst had hij alles zorgvuldig gemeden wat tot bewondering der koene *Conquistadors* had kunnen nopen, en ook elke toespeling op de lafheid der dienaars van den monarch was ontweken. Alles werd op rekening van het gepleegde verraad gesteld. Genaderd tot het oogenblik, waarop de arme gevangene den brandstapel beklom, wendde de redenaar zich eensklaps naar de plek, waar, onbeweeglijk, geheel ingesloten door de menigte, Christobal de la Torre en zijn reisgezellen zich bevonden. En van nu af aan sprak hij voor hen, voor de *vreemdelingen*. Zijn taal werd dreigend, als die van eenen boetprofeet:

— Voorwaar, ik zeg u, vervloekt zijn de zonen van wie de leugen in den mond hadden. Als de jongen van honden, zoo zullen zij sterven, die beweren, dat Atahualpa den godsdienst zijner vaderen al stervend afgezworen heeft, en nimmer zullen zij de heilige woningen van de Zon kennen. De zoon van de Zon is getrouw gebleven aan zijnen God; getrouw ook in de ure van den dood! . . .

Deze bewering is zonder twijfel waar. Wat ooggetuigen van dit avontuur ons in hunne geschriften verhalen van Atahualpa's moed, van zijn sterk karakter en kalmte, is niet te rijmen met het verhaal, hetwelk de monniken ons van zijne bekeering geven. Zoodra de vorst aan den paal gebonden was en omringd van de takkenbossen, die men weldra zou aansteken, kwam — zoo verhalen deze monniken ons, — een Dominicaan, Valrude genaamd, naderbij en deze beloofde den Koning, dat hij geworgd worden zou voor hij verbrand werd, indien hij zich wilde laten doopen. En Atahualpa zou hebben toegestemd, en gedoopt zijn en den naam Johannes hebben ontvangen ter eere van den Heiligen Johannes de Dooper, wiens feestdag het juist was.

De beulen vervloekend, riep de roode redenaar telkenmale uit: „Zoo stierf de laatste koning der Inca's, vermoord door een gemeenen misdadiger”, en weder beklom hij schier uitzinnig van vervoering, den steen, op welken Atahualpa den laatsten snik gegeven had. En een gemompel van toorn ging door de dichte menigte, rondom de vreemdelingen. Al die roodhuiden keerden hun dreigende gezichten naar hunnen kant. Er was geen twijfel aan; het binnendringen der blanken in deze gewijde plaats en

zulks in dit heilige uur, werd als een gruwelijke schennis aangemerkt. Al die eeuwen van slavernij hadden hun trots niet zoo diep neergeslagen, of er was nog een daad denkbaar, welke dien trots nog dwingen kon zich op te richten. Zulk een daad was er thans bedreven.

IV.

Mannen, vrouwen, kinderen, overstroonden de ledige ruimte binnen den kring der opperhoofden, drongen van alle kanten op het reisgezelschap aan, en hunne houding was zoo dreigend, dat Raymond uitriep:

— We moeten hier vandaan, we moeten hier vandaan.

— Ja, ja, zoo vlug mogelijk, zei Maria-Theresia.

De markies stemde toe, al vond hij het onaangenaam, dat deze lieden zouden meenen, dat hij bang voor hen was.

Toen zij hunne muilezels wilden aanzetten, klonk er plotseling een lange, woeste kreet uit de menigte, een afschuwelijk gehuil dat als het dierlijk weeklagen was om den dood van Atahualpa. Vuisten werden rondom hen opgestoken.

De toestand der reizigers was hachelijk.

— Voorwaarts! beval de markies.

En het eerst van allen stiet hij zijn sporen in de flanken van zijn muilezel, zoodat het dier razend begon te stijgeren te midden van de dichte menigte.

Het volk krieschte van woede.

En de messen werden uit de scheden gerukt. Men bereidde zich reeds aan weerskanten voor tot een wild gevecht, als er plotseling een hevige beweging in de menigte ontstond. Een man van zeer hooge gestalte baande zich een doorgang in het dicht opeen gepakte volk tot aan de kleine karavaan. En zie, allen weken uit voor dezen man. Wie niet snel genoeg terzijde sprong, kreeg een slag.

Maria-Theresia en Raymond erkenden Huascar. Hij geraakte tot vlak voor den muilezel van het jongemeisje, nam het dier bij den toom, en riep met zijn machtige, zware stem, boven het tumult uit: *Wie de zonnemaagd aanwaakt, is des doods!*

Bij die woorden zonken de dreigende vuisten omlaag, en een groote kalmte trad in na het heftig rumoer van daareven. Dan klonk nogmaals de zware stem van Huascar: *Laat de vreemdelingen door!*

En hij ging voor hen uit.

Zonder het geringste letsel kwamen zij op het plein, waar de politiedienaren onmiddellijk op hen kwamen toelopen om hunne diensten aan te bieden. Deze wezen hen op hunne roekeloosheid: op den vooravond van het Interaymi-feest in deze stadswijk te vertoeven, te midden van al die fanatieke Indianen.

— Wij zullen u naar een herberg begeleiden, zeiden ze.

En zoo gebeurde het. Christobal wilde Huascar bedanken voor zijn hulp, doch de Indiaan was alweer verdwenen.

Maria-Theresia en Raymond waren beiden doodbleek en spraken geen woord. François-Gaspard leek geheel verbijsterd. Hij maakte nu eens geen aantekeningen.

In de herberg vonden zij slechts één vertrek beschikbaar. Zij zonderden zich daar af.

Het was Raymond, die het eerst de vreeswekkende woorden zei: *Als het eens waar was.*

— Ja, ja, ja, riep Maria-Theresia, — *als het eens waar was.* Dat dacht ik ook.

— Wat? Wat „als het eens waar was?” Wat? Als het eens waar was? schreeuwde de markies, die zeer wel vette wat zij bedoelden.

— *Als het eens waar was. Dat van de Zonnevrouw.*

Zij bleven een oogenblik zwijgen en dachten aan de monsterachtige gruwelijkheid van de bedreiging. Ze waren gejaagd, verwilderd als doodsbeweeste kinderen, wien men een ijzingwekkend spookverhaal verteld heeft.

Raymond zei met een doffe stem: Huascar zei het toch! We hebben het allen gehoord: *Wie de zonnemaagd aanraakt, is des doods. Maakt plaats voor de Zonnemaagd.*

— Misschien is dat een spreekwijze onder de Indianen, opperde François-Gaspard, — ja, ja, dat zal het zijn. Het kan niet anders.

— Wat? Wat kan niet anders? schreeuwde de markies, die mateloos verward was. O, wat betreurde hij zijn reis naar Cajamarca!

François-Gaspard trachtte wat hij daareven geopperd had, te verklaren: Zeker, zeker, het moet wezen zooals ik zei. Het kan niets anders zijn. Het kan onmogelijk *dat andere* zijn. Als juffrouw Maria-Theresia tot *Zonnevrouw* was uitgekozen, dan hadden die mensen haar toch niet laten gaan. *Ik verzeker u, dat ze haar dan wel vastgehouden hadden.*

— Maar . . . maar, mijn beste vriend, wat praat ge voor onzin? kwam Christobal tusschenbeiden, en hij was geheel buiten zichzelf, — ge zijt toch niet krankzinnig geworden? Denkt ge, dat men ons zoo maar vasthouden kan! Dat wij ons zoo maar laten vasthouden? Maar wij zijn toch nog de meesters, begrijpt ge?

(*Vervolg op blz. 436 van dit nummer.*)

1) Xeres, „Acta de Reparticion del Rescate de Atahualpa. Herrare, Histoire Générale. — Prescott. „Histoire de la Conguête du Pérou.”

2) Het is een gebeurtenis zonder weerga in de geschiedenis, dat zulk een schat door een handvol gelukzoekers werd buitgemaakt; dit feit leek den schrijver van „De Zonnevrouw” zoo merkwaardig, dat hij niet gearzeld heeft, oude bescheiden, die betrekking er op hebben en voordien nimmer werden gepubliceerd, van onder het stof der bibliotheken te voorschijn te brengen.

3) Tarate, Conq. del Peru, IIe deel, 7e hoofdstuk.

Foto C. Steenberghe.

DIKSMUIDE. ACHTER HET BEGIJNHOF.

DIKSMUIDE.

HET was in het roemruchte Kortrijk, aan deszelfs groote statie, dat ik den trein nam voor Diksmuide. Ik had mij reeds tijdig in mijn hoekje genesteld van den gereedstaanden trein en keek van uit het venster het gedoe van de Vlaamsche broeders eens aan.

Nog nimmer in mijn gansche, aan ervaringen toch zoo rijke leven, heb ik bij elkaar zoo'n hoop zwaarlijvige dames gezien, die ondanks hare zwaarlijvigheid zich zoo rap bewogen en daarbij zoo luid schreeuwden. Ik, die niet zwaarlijvig ben, werd er stil van.

Het is vrij algemeen bekend, dat er in België nogal eens een spoorwegongeluk plaats heeft, en men schrijft dit nogal eens toe aan de zorgeloze gemoedelijkheid onzer zuidelijke naburen. Bij het zien van het verkeer aan het station van Kortrijk, begreep ik zelf niet, dat er nog reizigers zijn, die er heelluids afkomen. Men loopt gewoon, en dat natuurlijk in drommen van honderden, over de rails aan alle kanten van de statie om de platformen te bereiken, waar de treinen staan. Soms ziet men een sneltrein, die daverend naar binnen komt stuiven, een troep kuierende reizigers verrassen, welke, in een oogwenk in alle richtingen uiteen rennend, nog juist, als door een wonder, aan den dood ontkomen. Ik zag later meer dergelijke toestanden en woonde nooit ongelukken bij. Het volk is aan zulke levensgevaarlijke situaties gewend, en glimlacht, praat en gesticuleert in het aangezicht des doods.

Wij vertrokken. De conducteur met reusachtige petklep, die met een heupige boerin stond te praten, bemerkte nog juist intijds onze afreis en kon ons rennend nog inhalen, anders was de trein zonder conducteur vertrokken, wat niemand, ook de conducteur zelf niet, zoo heel erg gevonden hebben zou. Toen wij eenige minuten onderweg waren, kwam de man ons op koddigen toon een standje geven, dat wij in een dames-coupé zaten, en verzocht ons vriendelijk een ander compartiment op te zoeken, wat wij deden.

De tocht was genoeglijk. Het landschap zeer afwisselend. In de diepblauwe lucht dreven dikke, witte wolken, gansche troepen. Mijn overbuurman, die een naaimachine en een aantal groote pakken bij zich had en toch maar voortdurend in zijn humeur bleek, maakte een grapje op die wolken, zeggend dat

er „deiën dag wel veul trains gepassierd waren, dat er zooveel smoor in de lucht hieng”. Het landschap was schoon. Westelijk van Kortrijk komen de golven van het terrein als het ware wederom tot bedaren, en vindt men weer onafzienbare vlakten. Men ziet fraaie, oude hofsteden in rechte lagen van bruine eikjes als in wallen liggen; een enkele maal vertoont de einder nog een glooiende lijn; verspreid door het landschap staan hier lange rijen boomen van een bijzonder bewegelijken, gracieusen vorm; dat zijn de in deze streek „achtkantens”, ook wel spaansche of witte populieren geheeten 1). Ik vernam van mijn overbuur, dat de streek om deze boomsoort beroemd is, zooa's b.v. Yperen om zijne abeelen.

We reden langs kleine dorpen met hun nietige huisjes als kudden om de klokketoren, die een ernstig herder leek, geschaard. We doorkliefdten kleine station-emplacementen, om voort en voort te rijden naar andere weer, telkenmale, tot wij aan een buurt kwamen, welke een zeer levend aanzien had, doordat vele weiden hier geheel waren ondergelopen. Tusschen die stille glinsterende watervlakken, kleurden hier en daar kleine akkers op, met jonge tarwe en rogge bedekt als met ijl en fijn gras: ook de donkerder plekken van beten- en rapenvelden lagen daartusschen. Te midden van zulke velden gluurt het vriendelijk, pittig uitzend Diksmuide reeds van verre. Nog een poosje, en de trein hield stil voor een helder geschilderd stationnetje, waar op de popperige kade een bord met het woord „Diksmuide” prijkte.

De avond begon te vallen, a's ik door een eenigszins karakterloos straatje opwandelde naar het centrum der stad: het achterop geloopt; hij had alle vrouwen en meisjes goeiendag geknikt, waaruit ik afleidde, dat hij een Diksmuider moest zijn. Ik vroeg hem mij een hôtél te wijzen. „Ah, ik ga U fluis 2) een treffelijk hôtelleken toonen,” beloofde hij, en werkelijk, na een kort eind weegs samen te hebben geloopt, stond hij stil, en wees mij een proper uitzend logement. „Ge gaat hier uw gerief vinden,” voorspelde hij me; dan boog hij en maakte het aan een tafel zaten een man en een vrouw te „bakken” 3). Bij mijn binnenkomen bemerkte ik slechts hen beiden, maar een jong meisje dook als door een tooverslag, (zooals de romantiek

zulks noemde) uit het buffet op, trad met de vrijmoedigheid der Belgische meisjes op mij toe, en vroeg wat ik wenschte. Ik bestelde brood met hesp 4) en een kop thee. Het brood — en welk een brood! dit is uitnemend in Vlaanderen — werd, met omvangrijke schijven ham beladen, mij gebracht; naar de thee zocht men tevergeefs. Het meisje kwam mij zeggen, dat er wel eens thee in huis was geweest, een heelen tijd geleden, maar omdat er in jaren geen zieken in de familie geweest waren, had men ze, onnut als ze dus werd, maar op de „messing” 5) gegooit. Of ik geen koffie wilde? Ja, ik wilde koffie. Langzaam orberde ik mijn maal, mij intusschen stellig voornemens het dien avond niet laat te maken, teneinde den volgenden ochtend tijdig erop uit te gaan. Ik wandelde na het eten nog een weinig om, maar zag in het zeer stille, zeer middelmatig verlichte stadje heel weinig, en keerde dus naar het logement terug. Daar vond ik het meisje nog in het buffet, en de madam nog aan het bakken. Ik vroeg een kamer voor dien nacht, maar het meisje verzocht mij nog „een weinig mij te zetten en een glaeske te vatten.” Ik deed zulks, en praatte wat met haar. Na een klein uur stond de madam op, en werd, nu haar spel geëindigd was, wel bereid gevonden mij te helpen. Zij bracht mij in een ruim vertrek, waar ze in allerijl een kaars voor me aanstak, om met bekwamen spoed de trap wederom af te dalen, waarschijnlijk in het vooruitzicht van een nieuwe partij bac. Wat mij betreft, ik ontkleedde mij (met uw verlof, vriendelijke lezers), en wierp mij op de springveeren matras, teneinde den slaap des rechtvaardigen te slapen in al zijne heerlijkheid.

Den volgenden morgen was ik tijdig op het pad. Het was nog niet volkomen dag, wanneer ik den hoek van mijn straatje omslaand, het vriendelijke marktplein betrad. Een fijne deems-stering als die van den avond, maar zilveriger nog, hing als een tinte'nd grijskleurig gaas om alle contouren. Het groote plein kreeg, omgeven door zijn kleine, menigmaal zeer typische oude woningen, een aller-zachtzinnigst aanzien. In de hoeken van het plein monden breede straten uit; de hoekhuizen zijn monumentaal.

In den allengs wijkenden ochtenddamp bespeurde ik nu een zeer groote kerk, welke vlak achter de lage oude huisjes tegenover mij stond. Een roosvenster straalde heel zacht licht daar boven de daken uit gelijk een zachte zon. Er brandde dus licht binnenin. Ik stapte het marktplein over en bereikte door een korte zijstraat den ingang. Ik trad binnen, en zette mij op een der stoelen, vanwaar ik den dienst op een der kleine altaren zien kon. Er was nog heel weinig volk. Slechts dicht voor het zijaltaar, waar de mis werd gelezen, en voor de kruisstaties hier en daar geknield, zag ik menselijke gedaanten. Ik wachtte tot de dienst geëindigd zou zijn, daar ik, rondlopend en kijkend, allicht eens storen kon, en intusschen raadpleegde ik een boek, mij door de waardin van het logement ter leen gegeven. Dit boekje bevatte meerdere historische wetenswaardigheden omtrent de plaats. Ik zal er u in het kort kort eenige van verhalen.

Diksmuide dagteekent reeds uit de 7^e eeuw. De plaats werd door graaf Boudewijn III met een publieke markt begiftigd, en menig privilege verbond de landheer daaraan. Dit alles is echter eenigszins onzeker. De eerste maal dat wij de plaats vermeld vinden, is in 1104. De naam luidde toen Dicasmutha. Achtereenvolgens komen in latere geschriften de volgende namen voor: Dixmutha, Dichesmudha, Dicimida, Dixmida, Dicasmuda, Dixmuda, Dismuda, Dicimut, Dikemue, Dichesmude, en eindelijk Dixmude of Diksmuide. De oorsprong zou in de omringende vele dijken gelegen zijn. De geschiedenis der stad is een afwisseling van voorspoed en tegenslag; de bloeitijd was ten tijde van hertog Jan van Bourgondië in het begin der 15^e eeuw. Van de oudste tijden af tot heden is de hoofdbron van welvaart de zeer omvangrijke handel in boter, welk artikel er van uren en uren ver in den omtrek ter markt wordt gebracht. Ook de lakenfabricatie van Diksmuide was in de middeleeuwen zeer belangrijk, en als handelsstad werd deze plaats, na Brugge en Yperen, als derde in rang lid der Vlaamsche Hanze. Met een oppervlakte van ruim 100 hectaren en een bevolking van nauwelijks 4000 menschen, is Diksmuide ten huidigen dage een der kleinste steden van België. Het is een zeer stil plaatsje, maar des Maandags is het onherkenbaar: dan heerscht er een machtig vertier als nauwelijks ergens in Vlaanderen; het is dan de dag van de eeuwenoude fameuze botermarkt. (Slot volgt). S.

Overneming verboden.

1) Wellicht accacia's, verkeerdelijk accanthen genoemd? 2) Fluks. 3) Een schrikwekkend gezelschapspel, ook wel tric-trac geheeten. 4) Ham. 5) Mestvaalt.

Foto C. Steenbergh.

DIKSMUIDE. DE OUDE NOORDERBRUG VAN 1577.

OP DE WIJDE HEIDE.

Een sombere dag op de wijde heide,
Waar alles rust,
En geene geluiden zich bevend breiden
Van leed noch lust.

Een zanden weg door de wijde
Heidellingen lijnt,
Tot waar hij ver met de heide
In nevel verdwijnt.

Ver aan de bleeke kim
Een bevende strook,
Of daar een zee-geglim
In nevelen dook.

LEO RIKMENSPOEL.

Foto C. Steenbergh.

DIKSMUIDE. STADHUIS MET ST. NICOLAAS-KERK.

HET WERK VAN WILLEM BROUWER.

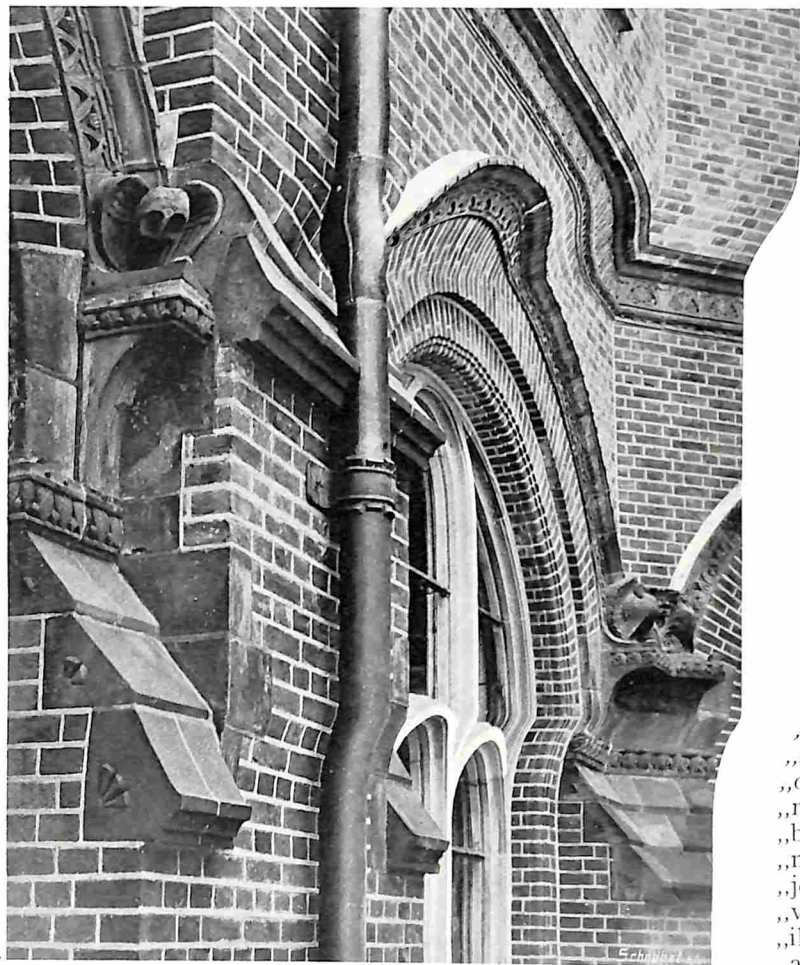
HET was voor 't eerst in de dagbladen, dat we den naam van Brouwer, in de rubriek „Kunst” vermeld zagen. Wanneer weten we niet meer precies; alleen het verband. Het betrof een expositie van aardewerk, door hem vervaardigd en dat werd in zijn logische frissche opvatting gesteld boven de talrijke bizarre burger-vaasjes en pulletjes, terwijl ook de sobere versiering, aangebracht in overeenstemming met den aard der grondstof geroemd werd als hooger staande dan de veelal voorkomende drukke en bonte decoratie op vazen en potten.

Later was het in een paar vaktijdschriften, dat er enkele afbeeldingen van zijn werk verschenen. Nu echter op ander gebied: gevelversiering. Het waren enkele gestyleerde dierenfiguurtjes, uitgevoerd in terra-cotta. De beoordeeling, uit den aard der zaak door bouwkundig-bevoegden, was een zeer opbouwende en prees de gedachte en de uitvoering als iets nieuws, iets frisch, iets opbloeiends, al sprak uit het werk nog een worstelend talent, dat naar klaarheid zocht naar een eigen, vasten weg in een nieuw gebied der kunst: de toepassing van aardewerk in de bouwkunde.

Het vorige jaar was er een tentoonstelling van het werk van Brouwer in den Rotterdamschen Kunstkring. Daar was naast het terra-cotta touw-aardewerk, waarvan fraaie proefstukken aanwezig waren, naast ruige en robuste tuinvazen, eveneens in rood aardewerk, weer een nieuwe uiting van zijn talent: bouwbeeldwerk, bestemd voor verschillende moderne bouwwerken.

Er spreekt uit dat alles een herleving van de zucht naar verfijning in de bouwkunst. Want de voortgang in Brouwers werk hangt nauw, hangt geheel samen met de opdrachten van hen, die een schoon bouwwerk wenschen en daarbij een stijlvolle detaillering toevertrouwen aan een kunstenaar. De hernieuwde toepassing van dit oude principe, waarvan „Buiten” in zooveel afbeeldingen van oude bouwwerken getuigde, deed ons besluiten een bezoek aan te vragen aan zijn ateliers in Leiderdorp. Het antwoord was kenmerkend: „Gaarne zal ik u wachten, al heb ik „het druk, nu wij eindelijk uit den grauwen winter zijn verlost „en het lentefeest op onze belangstelling rekent”.

Het was lente toen we den Rijn langs fietsten naar Leiderdorp. Volop lente. Het fijne, ijle groen van de boomen stond heerlijk frisch en jong tegen de strak-blauwe lucht en het stralende zonlicht gaf tint, kleur, leven aan het landschap en het water rondom; het deed de bonte kleurenweelde van tulpenvelden in vollen rijkdom uitkomen. Juist toen we zochten naar „de fabriek”, kwam Brouwer zelf 'n breed ijzeren hek uit, 't hek van „Vredelust” de oude buitenplaats, langzamerhand vervormd tot ateliers en werkplaatsen, niet tot fabriek met dof-snorrende machines, zwart gerookte muren en hooge schoorsteenen. Integendeel. Tegen

HET WERK VAN WILLEM BROUWER.
TERRA-COTTA VERSIERING AAN HET VREDESPALEIS.

Schnabelsz.
Foto C. Vreedenburgh Jr.

HET WERK VAN WILLEM BROUWER.
BROUWER AAN HET BOETSEEREN VAN EEN HOEK-
VERSIERING IN RUIGE TERRA-COTTA.

de groote werkplaats en het bruin-houten „kantoor” slingert zich een wilde wingerd grillig naar boven en rondom stonden boomen en struiken in bloesem. Ook van binnen datzelfde luchtige, opwekkende. 't Kantoortje bruin gesausd, hoog; talrijke schetsen en foto's aan de wanden; hier en daar 'n pittig citaat. Wijd open de ramen. In de vensterbank wat mooie vazen met tulpen en wilgentakken met donzige katjes. Door het raam uitzicht op 'n natuurtuin; niet groot en niet „gesoigneerd” maar daardoor juist bijzonder aantrekkelijk.

Levendig, impulsief, vol kleur en verve heeft Brouwer ons daar een en ander over zijn opvattingen en zijn werk verteld. De rijkdom van Noord-Italië en de armoede van Holland, dat toch de grondstof zelf heeft, had hem er op gewezen, dat aanpassend bouw-beeldwerk een gemis in onze bouwkunst was. Temeer waar de typisch-Hollandsche bouwtrant toch in baksteen uitgevoerd wordt. Immers, met diezelfde grondstof: klei, is verbazend veel te bereiken. Zij is een prachtstof om te boetseeren en er is verschillende nuanceering in te krijgen van zilvergrijs tot roodbruin toe. En het resultaat, de terra-cotta, is toch eigenlijk verfijnde baksteen, zoodat er au fond geen logischer en harmonischer versiering denkbaar is, mits men de stof ook als klei behandelt en niet, zooals de Duitschers dikwijls deden, door een werkwijze met gipsmodellen en houten mallen en omgieten, een bewerking toepast in strijd met den aard van de stof, waardoor een onlogisch voorwerp ontstaat. Maar dat daargelaten is er nog een eigenschap, die terra cotta zoo geschikt, zoo één doet zijn met den grondstof van de gebouwen: het gelijk-op verweeren. En dat maakt haar ook zoo'n aangewezen stof voor tuinversieringswerk. Tenminste als zij zoo samengesteld wordt, dat zij ook beantwoordt aan de eischen van plantengroei en duurzaamheid, dat wil zeggen: poreusheid en vorstvrij-zijn. Wanneer die mooie ruige roode tuinvazen dan een paar seizoenen gestaan hebben, komt er van dat fijne, mollige mos en algengroei op; dan komt er leven in, dan wordt het zoo langzamerhand één met de natuur. „Zooals dat muurtje daar, dat oude verweerde muurtje met die prachtige miskleur en mooie brokkeligheid. Voor geen geld „zou ik dat willen missen, al gaven ze er nog zoo'n mooi ijzeren „hek voor in de plaats. Trouwens m'n heele tuintje niet. Al „is 't niet groot, 't is een stukje natuur, 'n stukje buiten. En „daar kan ik niet zonder. 't Zou in 'n stad niet kunnen aarden, „nog minder werken. 't Is wel eens prikkelend, dat je rondom „boeren hebt, die geen aasje begrip van je werk hebben, dat je „je familie dan, maar daar heb je dan ook het „buiten-zijn” „voor, de ruimte, de vrijheid. Vroeger was 't hier nog mooier: had „ik een prachtig vergezicht. En de natuur is tenslotte maar „alles voor inspiratie. Daar is leven, krachtig leven en daar krijg „je besef van onzen tijd die er een is van bewust-wordende kracht”.

In de werkplaatsen worden al die ideeën van Brouwer uit-

gewerkt. Nieuw en groot werk, belangrijke stukken, geheel door hemzelf. De vervaardiging daarna door personeel, dat hij langzamerhand van zijn bedoelingen en opvattingen heeft weten te doordringen. „Klei is klei en geen gips of zandsteen of marmer”. Wanneer hij een gedachte, een conceptie heeft, gaat hij die ineens modelleeren in klei. Zelden of nooit gaat er een schets aan vooraf. Die klei is een merkwaardige soepele stof, die zich laat buigen en denken en snijden in allerlei vorm. Mits zij slechts de juiste samenstelling heeft. Daarom wordt zij heel en al geprepareerd op „Vredelust” onder toezicht van een chemicus. De grondklei wordt vermengd met een preparaat, dat haar nòch te „vet”, nòch te „mager” maakt, tot een dunne brei, die dan langzaam wordt uitgedampt zóóver, totdat zij juist taai genoeg is. Een bereiding, die veel zorg eischt. Een andere voorwaarde is, dat de klei goed door elkaar is gemengd. Fijn en gelijkmatig verdeeld. En al wordt zij nog zoo door elkaar gewrongen en gesneden en gekneed door vernuftige en snel-werkende machines, het is verwonderlijk, dat die niet tegen het menselijke kneden op kunnen, dat die het moeten afleggen tegen het „klei-dansen”. 't Is een technische term en geen slechte, want inderdaad heeft de kneding plaats door rythmische, zuiver uitgevoerde passen. Steunend op het linkerbeen, staat de werkmans, kringsgewijze rondgaande, den rechtersvoet met kracht in de taaie klei en door die bewerking met den blooten voet schijnt de klei dat smeëige te krijgen, waardoor ze uitermate geschikt wordt voor boetseeren en later voor het bakken.

Al naar den aard van het voorwerp ondergaat de klei nu heel wat bewerkingen. Kannen, potten, vazen enz. worden op draaischijven gedraaid, terwijl duimen en vingers van den werkmans vorm geven. Grootere stukken zooals tuinvazen, worden eerst geboetseerd, dan in gips afgegoten (zoodat er een vorm ontstaat, waarvan de versiering negatief aan den binnenkant komt). Vlakke platen klei worden zorgvuldig in dezen gipsvorm aangedrukt, zoodat elk versierings-detail zuiver wordt terug-gevormd. Alle werkstukken, zooals gevelsteenen, figuren enz. worden door Brouwer zelf geboetseerd in klei en dan in hun geheel of in brokstukken gebakken.

Dat bakken is zuiver een kwestie van techniek, maar een techniek, die veel zorg vereischt, wil het karakter van het werk niet teloor gaan. De oven is te vergelijken met een reusachtige schoorsteen, waarbinnen de geboetseerde stukken in vuurvaste moffels worden opgesteld. De temperatuur en daarop komt het voornamelijk aan, wordt beoordeeld naar proefkegeltjes, die bij een bepaalde warmtegraad wegzakken en smelten. Dan wordt onmiddellijk het stoken gestaakt en een langzame afkoeling bewerkstelligd. Voorwerpen die een glazuur behoeven, zooals vazen, borden en kannen, worden daarmee overgoten, opnieuw gebakken en langzaam afgekoeld.

Met de toepassing van het terra-cotta als sier-materiaal voor onze bouwwerken begon Brouwer iets geheel nieuws. Hij moest zich zelf vormen en een nieuwen weg vinden. En daarbij kwamen gewone menselijke tegenspoeden. In den begintijd toen zijn aardewerk begon te „gaan”, kreeg hij typhus, gevolgd door een longontsteking. En juist in die periode kwamen andere ateliers tot hooger bloei! Maar, opnieuw bezig zijnde aan de inrichting van een werkplaats, droomde hij reeds van bouw-aardewerk. In 1901 zou hij daarmee beginnen op „Vredelust”, doch nauwelijks begonnen, brandde de oven en de verdere inrichting geheel af. Een hernieuwde longontsteking belette den energieken Brouwer om direct opnieuw te beginnen, maar ruim vier maanden daarna was de boel aan den gang. En nu met meer succes. Overtuigd, dat er van de Hollandsche klei meer te maken was dan een „straatsteen”, wijdde hij zijn talent aan terra-cotta en verkreeg daarmee verrassende resultaten, rijker aan

HET WERK VAN WILLEM BROUWER.
SCHOORSTEEN IN AARDEWERK IN HUIZE „TURICUM”.

effect, uitgebreider in nuanceering dan de algemeen gebezigde natuursteen. Consoles, gevelsteenen, paneelen weet hij aan te passen aan de architectuur van het gebouw, omdat hij over een kleurenkeuze beschikt, die gaat van crème tot donkerrood, terwijl de rulle oppervlakte, soms „gezand” of voor grootere werkstukken „gekieszeld”, de levendigheid verhoogt. Doch het is niet alleen de techniek, die waarde aan dit soort werk geeft; het is ook, en vooral, de artistieke behandeling van de stof. En juist die spreekt sterk in Brouwer's werkstukken. Nooit is zijn werk eentonig, zielloos, doodsch. Bij lijn- of vlak-decoratie komt dat minder naar voren dan b.v. bij zijn gestyleerde dierenfiguren, die altijd vol expressie zijn. We denken daarbij aan zijn verschillende leeuw-ontwerpen voor wapens en gevels in terra-cotta, voor het station in Maastricht in graniet gebeeldhouwd. Daarin ligt steeds een geweldige kracht, een imponeerende fierheid. Het werk van Brouwer is als zijn persoon: geëmotionneerd.

De waarde van terra-cotta als harmonische bouwversiering spreekt duidelijk uit de toepassing, die ervan gemaakt is in het Vredespaleis, een bouwwerk waarvan de fijnste details met de uiterste nauwgezetheid behandeld zijn geworden. De cour vooral is specifiek Hollandsch, opgetrokken als ze is in mooie, kleurige, Leidsche baksteen en waarvan de friezen en bekroningen uitgevoerd zijn in fijne en rijk bewerkte partijen van terra-cotta. Eenheid en rust ligt in deze versiering zoowel om de in één kleur (slechts iets lichter) gehouden terracotta als om de grootte der stukken. Het is of de grondstof zelf, de baksteen, uitgewerkt is in veredelden vorm.

In de opdracht voor dit uitgebreide en belangrijke werk ligt een erkenning van Brouwer's principes en niet minder van zijn talent, iets wat ten opzichte van nieuwe opvattingen, in ons landje met zijn bedachtzame cultuur, niet altijd zo grif gaat! Het is niet de eenige erkenning. Een tweetal belangrijke werken op tuin- of juister parkversiering zijn hem opgedragen, n.l. de uitvoering van een monument 1813—1913 in het Wilhelminapark te Utrecht en van een monumentale fontein te Nijmegen.

Het is een, als gelukkig te constateeren verschijnsel, dat ook in particuliere en zelfs in openbare gebouwen meer en meer bouwversiering wordt toegepast en dat in tuinversiering het sober-monumentale en meer natuurlijke gereeder ingang vindt. Gelukkig, omdat het wijst op een streven naar stijl-volmaking en naar verfijning van de tegenwoordige bouwkunst.

C. VREEDENBURGH JR.

Overneming verboden.

HET WERK VAN WILLEM BROUWER.
TERRA-COTTA VERSIERING AAN HET VREDESPALEIS.

Een belangwekkende rechtsstrijd.

DE rechtspraak is zoo dor, dat poëzie en echt menscheijk gevoel er maar zelden doorheen schijnen. Doch in die weinige gevallen pleegt de belangstelling van den leek er dan ook buitengewoon door geprikkeld te worden. De meeste kans, zulke zaken te vinden, heeft men als men niet op den bodem van het oude Europa blijft, maar zijn blikken richt naar de wel zeer oude, maar in onze beschaving toch nog jeugdig frissche werelddeelen, die er aan grenzen.

Afrika! Uwe tropische wouden zijn donker langs de boorden van den Boven-Congo en zijn zijrivieren. Doch een liefelijk licht blinkt soms door het hooge loof, als bode van de mysteriën, die aankomende geslachten geopenbaard zullen worden. Doch laten we zakelijk zijn:

In het land der Basonge groeide een schoone jongeling op, die de bedrevenheid zijns lichaams op de aldaar gebruikelijke korte expedities placht te beproeven. Op een dag alleen uit zijnde, ving hij een vrouw uit een anderen stam en nam haar als slavin mede. Terwijl hij haar oplettend verzorgde met stevig voedsel, gleden zijn blikken met welgevallen over haar zich steeds meer afrondende vormen, wier aanblik hem reeds den vóórsmak gaf van het heerlijk gerecht, dat zij hem zou opleveren. Doch eer het daartoe kwam, trof hem een schrikkelijk ongeluk: hij werd gevangen genomen en tot slaaf gemaakt door de Arabieren. Een geluk bij een ongeluk was het nog, dat hij dicht in de buurt bleef, en zoo gelegenheid vond een vriend zijn kostbaren schat aan te bevelen en toe te vertrouwen. Deze vriend was een hartelijke kerel, en meer temperamentvol aangelegd dan de eerstvermelde jongeling. Hij ging met de slavin een tijdje op reis, en beminde haar dusdanig, dat zij hem na eenigen tijd een knaapje schonk. Europeesche lezers zullen van oordeel zijn, dat zijn zorgen te ver gingen; doch onder de Basonge worden ook die tot de meest effectvolle middelen van de mestkuur gerekend.

Inmiddels hadden de Arabieren, in wier handen de eerstgenoemde jongeling gevallen was, eene ontmoeting gehad met een sterke afdeeling uitstekend gewapende koloniale troepen. Men was te dicht bij elkaar gekomen, om zonder groeten verder te gaan, zeer tot spijt der Arabieren. Want de Europeanen zijn erg lastig met hun sentimentaliteit. Ook nu weer. De bevelhebber keek den sheich zoo verwijtend aan, dat deze zijn ge-

HET WERK VAN WILLEM BROUWER. VOORBEELD VAN SCHOORSTEEN-VERSIERING (OP HUIZE TURICUM) DOOR EEN TERRA-COTTA RAND.

De vriend voerde aan, dat zijn kind door Mpupe genuttigd was. Wel zat daar minder aan, doch het vleesch was des te malscher, en bovendien had hij als vader alleen het recht gehad het op te eten. Mpupe beweerde dat het kind zijner slavin aan hem behoorde. Frobenius, die als leider der expeditie recht sprak, stelde hem in het gelijk. Het wil ons leekenverstand echter voorkomen dat tegen dat vonnis eenige bedenkingen in te brengen zijn. Volgens landrecht behoort het kind, door den eigenaar bij een slavin verwekt, aan hem. Doch daaruit volgt nog niet, dat hij ook aanspraak op de kinderen van anderen mannen bij haar mag maken.

Is er misschien een jurist, die de aanspraken van den sympathieken vader bepleiten wil?

F. H. F.

Overneming verboden.

AMBTENARISME.

('N ANDER MONOPOLIE VAN DEN HAAG).

TEVIEREN zaten we klokke half vijf in de „Bor”, ieder in een rieten stoeltje weggezakt, pâl achter de ruiten, ieder in aandachtig bezug van sigaar of sigaret. Voor de niet-Hagenaars diene, dat de „Bor” ’n Haëgsche afkorting is voor „Maison Bordelaise”, het bekende thee-, bitter- en „koffie-met-posesjes”- huis, midden in de Passage. Zij, die wêl in de Hofstad wonen, kunnen iedere nadere aanduiding gevoeglijk ontberen.

Raarder viertal zag ik weinig bijeen. Daar had je in de eerste plaats „Eef”, die ik na rond tien jaar terug zag. Toen was hij héél jong, wêl-overwogen vervelend en had lang haar. Bij onze her-ontmoeting — ’t leven gééft van die dwaze situaties — was hij oud-jong of jong-oud geworden, deed ongewoon-interessant en had nóg lang haar. Dát is bij hem het resultaat van tien jaren ondergedompeld te zijn in de levenszee, die den een verzwelgt en den ander nog geen natte voeten bezorgt.

Tegenwoordig is zijn maand-verdeeling als volgt: van den 1sten tot den roden drinkt hij vermouthe, van den roden tot den 20sten geniet hij jenever, na den 20sten is hij lid van den blauwen knoop geworden, tenzij een goed vriend vermouthe of jenever om-niet mocht beschikbaar stellen.

’t Was den 27sten Februari en de goede vriend, die Eef’s tegenwoordigheid in de „Bor” rechtvaardigde, was Frits, die ten overvloede jarig was. Dus genoten we allen zijn gastvrijheid, dus dronken we vermouthe met ’n tik angostura-bitter, gebenedijde gave, die ik persoonlijk me anders op den eersten of tweeden van ’n maand amper veroorloof.

Frits is de oudste van ons vieren, verdient ’n dik stuk geld in een groot Haagsch commercieel bedrijf en is, jaren geleden, in een vlag van bescheiden verstands-verbijstering, getrouwd, zelfs gelukkig getrouwd. Z’n lievelings-woord is: „k Heb ’n vrouw thuis is ze de baas; hier in de kroeg heb ik ’n grooten mond, maar thuis lig ik achter de banken; da’s maar goed ook!”

Als ’t zoo ver is, dat hij deze monoloog ten beste geeft, gaat er gemeenlijk ’n telegrammetje naar huis en blijft hij in de stad eten. Geleidelijk kennen we allemaal de spreuk en... de conclusie!

De „dritte im bunde” heet „Pieter” — vooral niet Piet te schrijven, te zeggen of zelfs te denken — en is ambtenaar. Z’n

Foto C. Vreedenburgh Jr.

HET WERK VAN WILLEM BROUWER. HET „KLEI-DANSEN”.

Foto Haagsch Ill. Bureau.
MR. P. W. A. CORT VAN DER LINDEN,
Minister van Binnenlandsche Zaken.

MR. TH. B. PLEYTE,
Minister van Koloniën

A. E. J. BERTLING,
Minister van Financiën.

Schnabelsc
DR. C. LELY,
Minister van Waterstaat.

MR. M. W. F. TREUB,
Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel.

KOL. A. BOSBOOM,
Minister van Oorlog.

MR. B. ORT,
Minister van Justitie.

Kapt. ltz. J. J. RAMBONNET,
Minister van Marine.
HET NIEUWE MINISTERIE.

Schnabelsc
JHR. DR. J. LOUDON,
Minister van Buitenlandsche Zaken.

Foto C. Steenberg.

HET OUDE ZAANSCH JACHT, DEEL UITMAKENDE VAN DE SCHEEPVAARTVERZAMELING VAN DEN HEER G. C. E. KRONE, DAT THANS IN EEN DER KANALEN BIJ DE E. N. T. O. S. LIGT.

vader is ook ambtenaar, gelijk z'n grootvader ambtenaar was en enige vorige geslachten ambtenaar geweest zijn.

„Als „Pieter” trouwt, kinderen mocht krijgen, zullen zijn zonen ongetwijfeld óók ambtenaar worden.

Natuurlijk woont Pieter in Den Haag en bevolkt hij één der departementen van algemeen bestuur; welk, kan zoowel u als mij onverschillig laten. Hij is reeds adjunct-commies en zal, indien er geen epidemische ziekte onder de boven hem geplaatste ambtenaren uitbreekt, op z'n veertigste jaar commies, op z'n vijftigste jaar hoofd-commies en een stuk in de zestig referendaris, chef eener afdeling, worden. Als hij dan zeventig is — en waarom zou Pieter geen zeventig worden? — krijgt hij pensioen en zéér waarschijnlijk het officiers-kruis, want tegen de vijftig kan hij aanspraak maken op het ridderkruis van de onvolprezen blauwgele Oranje-Nassau-instelling.

De laatste van het hoogst oneerwaarde viertal is de toehoorder van het gesprek, de schrijver van dit stukske, journalist om droog brood, tegen vijf cent de regel, maar — en dit in vertrouwen — gemeenlijk voor minder.

„Eef” vertelde van zijn nieuwe woning, ergens in het windomwaaide „Duinoord”, waar je de zee kunt beluisteren op stille zomer-avonden en je hoed moet vasthouden gedurende de rest van het jaar.

U kunt het milieu droomen, als ik slechts uit de dwepende rede van onzen artiest de feiten opvisch, dat er 'n Libertykleed op z'n tafel, 'n Perzische lap goed op z'n divan ligt, dat Steinlen aan de wanden en Rodin op den schoorsteenmantel en z'n schrijftafel staat.

Al meent de kunstenaar het goed, hij is buitengewoon onevenwichtig, daar hij zijn tabak bewaart in een nuttig huismeubel, dat ik niet noemen zal, z'n sigaretten — zóó ze er zijn; en zijn ze er, dàn zijn ze goed! — steekt in een kwispedoor en voor aschbak een gescalpeerd doodshoofd benut.

„Er is maar één categorie menschen, die ik haat!” ving hij aan, nadat we de dooden begraven, de levenden behandeld en mis-

handeld hadden en alle vrouwen, die door de Passage liepen, gewogen en natuurlijk te licht hadden bevonden.

„Dát zijn de bráven!”

„Ze zijn de vreeslijksten van allen, wijl hun levensdoel is brááf te zijn, zonder meer!”

„Of de man kruidenier is, ouderling, ze luitenant van de infanterie, oppasser bij 'n rijken meneer, ambtenaar aan 'n departement of schoenmaker, dat doet er niet toe; maar de man, die met uitsluiting van alles brááf is, hém kan ik niet zien!”

„Nou”, zei Pieter, die ook wat zeggen wilde, „nou, dát is me wat al te sterk, 't geeft geen pas zóó iets in het algemeen te decreteren; tenminste *ik* kan het bezwaarlijk goedkeuren; *ik* zou er niet graag m'n naam onder zetten; daarvoor aanvaard *ik* geen verantwoordelijkheid!”

Pieter had natuurlijk gelijk, daar hij geen enkele geprononceerde meening heeft, ook niet wenscht te hebben, bovendien zet Pieter nergens zijn handteekening onder, behalve bij de uitbetaling van z'n tractement, daar Pieter nog weinig anders presteert, dan de minuten, die hij in het net mag overschrijven, met 'n bescheiden paraphe te versieren.

Maar „Eef” redeneerde al door, dwars door Pieter's bescheidenlijk-geuit protestje heen.

„Ik heb respect voor iederen man, die ter bereiking van z'n doel, die ter volvoering van z'n streven, voor niets en voor niemand staat! Die voelt het leven kloppen, die betast de hartader van het menselijk bestaan, die laat z'n bloed schuimen!”

„Maar de man, die alleen brááf doet, is het louter uit lamlendigheid, daar hij te beroerd is zichzelf te wezen!”

„Zij zijn het, die van de wereld, van Holland speciaal, 'n gezellig knekelhuis hebben gemaakt, voor levende mummies!”

Toen dronk Eef z'n vermooth met angostura leeg, hulde zich in de wolken van 'n nieuwe „Queen” — ook daarvoor had Frits, als jarige, gezorgd — en vervolgens in z'n eigen stilzwijgen, waarna het feestnummer Hendrik wenkte en vier andere vermoothjes liet anrukken.

Pieter betipte zorgzaam z'n glas en daar hij op de zooveelste afdeeling, ze bureau, letter C, zit en dus volkomen terecht spreekt van *mijn* departement, *mijn* afdeeling, *mijn* bureau en *mijn* letter, precies of hij het over z'n winterjas, z'n vest, z'n sokken en z'n zakdoek heeft, kuchte hij bedachtzaam en merkte te midden van de zware stilte, die over het tafeltje hing, in heerlijke naïviteit op: „D'r is wat voor en d'r is wat tegen te zeggen!”

Pieter heeft van die oorspronkelijke vondsten, die hem op de meest ongelegen momenten lauw-weg uit z'n mond komen vallen. Zóó is Pieter nu eenmaal! Alles wat buiten de zooveelste afdeeling, ze bureau, letter C., van Pieter's departement valt, „behoort niet tot zijn competentie” — wat 'n gezellig-beperkt gezichtskringetje waarborgt.

Maar Frits, die Pieter doorproeft tot in z'n nieren en dwaasgefilosofer niet kan luchten, brak de ontluikende wijsgeerigheid van den braven ambtenaar ruw af met de vriendelijke opmerking: „Neen jong, 't is moeilijk behangen tegen den wind in met een papiertje van tien cent, en dan het randje nog!”

Dat is één der machtwoorden van den wereld-wijzen Frits, als hij dit heeft losgelaten, buigen we het hoofd en peinen verder.

Nu moet u weten, dat Pieter sedert hij mij kent en weet, dat ik „in kranten schrijf” — wanhopig vaag begrip! — niets liever doet, dan mij voor zijn geestelijke vuilnis- of ontevredenheidsasbak gebruiken.

Want zegt Pieter — en ook daarin heeft hij gelijk! — in mijn positie van ambtenaar behoort, kan, mag en wil ik niet in de krant schrijven. Wat Pieter niet verhinderd heeft om mij z'n soms onrijpe, dikwerf reeds beursche gedachten in het te luisteren gelegd oor te fluisteren.

Om Pieter te helpen, want menschen als Pieter hebben steeds hulpe van noode, vertelde ik 'n onschuldig gebeurtenisje, 'n klein verhaaltje, dat me onlangs overkwam in één van die talloze, onverwachte en daardoor gemeenlijk ietwat dwaze ontmoetingen, waar 't leven je telkens op weet te onthalen.

Pas had ik m'n baard 't scheermes ten offer laten vallen, toen ik 'n jongeren broer van een oud vriend ontmoette. Na het wederzijdsche handgeschud en naamgemompel, hetgeen we, als te doen gebruikelijk is, geen van beiden vermochten te verstaan — grappige Chineezen zijn en blijven wij, Hollanders, toch maar! — begonnen we eindelijk te snappen hoe de respectieve familienamen feitelijk moesten worden opgevat.

„Zeker 'n broer van...?” informeerde de jongere broer vriendelijkjes. Er ging 'n booglicht voor me op, toen ik in deze vraag de komende verwarring doorzag en met m'n meest-verzorgde minzaamheidsaccent — overigens 'n sporadisch verschijnsel — glimlachte ik lichtelijk, bij het stellen van de wedervraag: „Dàn is u zeker 'n broer van...?”

(Doorvoel de listigheid, die verwarring stichten moest, van het simpele woordje: „Dàn!”)

Waarop wij, gelijk ieder zal begrijpen, 't gesprek brachten op 't terrein — bekend en toch nooit afgejaagd — der beide broers. Moet ik nog vertellen, dat mijn broer, die wijl ik toevallig eenige zoon ben, bezwaarlijk 'n ander dan ikzelf kon zijn, er méér dan bekaaid is afgekomen?

Goedig ging m'n nieuwe kennis op dit dankbare onderwerp in. En ik waag 't de verzekering te geven, dat ik meer onvriendelijks van mezelf gehoord heb in dat halve uurtje, dan mij anders gemeenlijk in 'n twaalfal maanden, zoowel mondeling, als in dag en week-bladen, op m'n brood wordt gegeven. De Mephisto in me, de man, die beweert 'n cynischen kijk op de wereld te hebben, genoot, gnuifde van genoeg.

Maar tracht u de hère-ontmoeting van ons beiden voor te stellen, in gezelschap van zijn ouderen broer, toen de ontmaskering volgde, onverbiddelijk volgen moest?

Edoch Pieter, tot wien ik na deze afdwaling haastig wil teruggaan, was nog lichtelijk ontevreden over Eef's brááfheidsaanval en merkte nurks op: „Oók dát is me wat al te machtig, 't geeft geen pas zich voor 'n ander uit te geven, tenminste *ik* kan het bezwaarlijk goedkeuren; *ik* zou 't niet graag zèlf gedaan

VROOLIJK GEZELSCAP, AAN BOORD VAN EEN ZAANSCH JACHT GAANDE, VOOR DE LUSTPLAATS SUYPENSTEIN.

Naar de prent van C. Troost.

hebben. Bovendien, wanneer men ambtelijk eenmaal in de betrekkelijke registers is ingeschreven, dient men steeds onder de daar bekende naam en voornaam zich bekend te maken. Afwijkingen moesten streng verboden zijn! Waar zou 't heen, indien we ons namen toekenden, die niet onze namen zijn? Daarvoor zijn er geen registers van den burgerlijken stand!”

Na deze rede van den braven ambtenaar, waar in 't wezen der zaak niets tegen was aan te voeren, stelde Frits nochtans haastig de vraag: „Maar Pieter, waarvoor zijn die registers dan wèl?” 't Was als 'n struikelblok bedoeld en werkte ook als zoodanig, want Pieter, die gewoon is de hem gestelde vragen schriftelijk voor zich te hebben, flapte er plotseling uit: „Voor ons!” En 't gekke van het geval is, dat hij dit diep-ernstig meende, het nog meent en 't steeds zal blijven meenen. Prettig voor de niet-ambtelijke wereld, dat men in Holland dergelijke ambtenaren weet te teelen, op te kweken en in eere te houden!

De vraag is nu maar: is Pieter eenig, is Pieter éénling?

Met welke goed-bedoelde vraag ik gaarne van Pieter afscheid neem.

H. J. OOSTERVEEN.

Overneming verboden.

OUDE ZAANSCH E JACHTEN.

Wel een gemocdelijke tijd, toen rijk Holland aan zijn stroomen statige buitenplaatsen oprichtte en in knusse koepels uitrustte van krijgs- en koopmansonderneming. Van gemoedelijkheid spreken ook de plezierjachten, toen in gebruik, die op vele schilderijen uit de 18e eeuw zijn weergegeven, o.a. op de bekende

Foto C. Steenbergh.

DE ROEF VAN HET ZAANSCH E JACHT VAN DEN HEER G. C. E. KRONE.

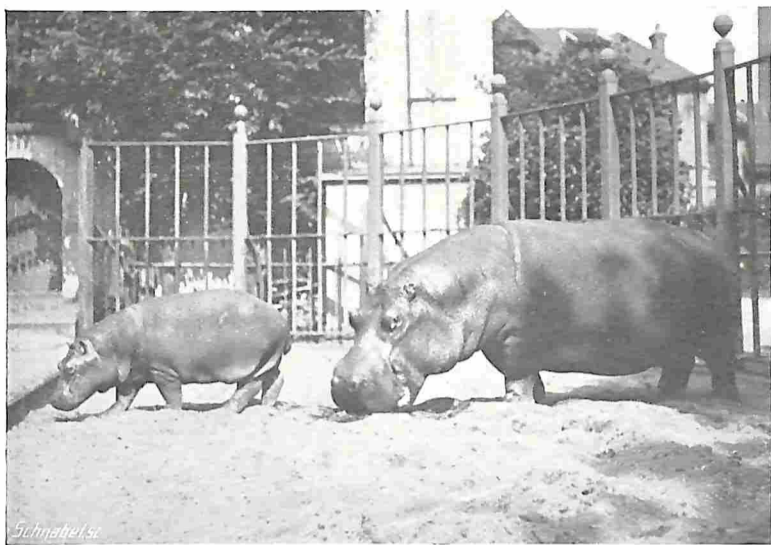

Foto A. F. C. Heitmeier.

MOEDER NIJLPAARD MET KIND IN „ARTIS”.

hier afgebeelde prent van C. Troost, voorstellende de lustplaats Suypenstein met haar luidruchtig gezelschap van fraai uitgedoste personages, die zich juist aan boord van zoo'n sloopje ter spelevaart begeven.

Meestal waren die schuitjes, de z.g.n. glazen jachten, van Zaansehen oorsprong. In de historische afdeling van de E.n.t.o.s. vindt men er nog verschillende modellen van, en buiten, vóór dit gebouw, ligt er nog een op het drooge. Dit, met het sloopje, waarvan wij hierbij eenige afbeeldingen geven, en dat thans in een der kanalen van de E.n.t.o.s. ligt, schijnen de eenige overgeblevene van deze soort te zijn. Het laatste is grootscher en forscher van bouw en ongeveer 40 à 50 jaar ouder. Vermoedelijk is het gebouwd in 1735. Het overgebouwde achterdeel is rijk gebeeldhouwd, evenals de omlijsting der ramen en deuren en vertoont den vroeg-Lodewijk XV-stijl. De roef, waarin men rechtop kan staan, is van binnen blauw geschilderd, met goud afgezet en in tweeën gedeeld. Op den vlaggestok aan het roer en boven den wimpel prijken een fraai gesneden knop en masttop.

DE ZONNEVROUW.

(Vervolg van blz. 427).

En we hebben onze politie; wij hebben onze soldaten. Die ellendelingen zijn onze slaven. Begrijpt ge?... God, mijn God, we zijn dwaas. We raaskallen....

— Ja, ja, zei Maria-Theresia, en schudde peinzend het hoofd.

— Ik ben ervoor, onmiddellijk Cajamarca te verlaten, zeide Raymond. En zonder een woord eraan toe te voegen, stapte hij naar het venster, en ging naar het plein staan kijken.

Het was nacht. Het plein was verlaten. Grootte stilte heerschte in Cajamarca.

Er werd aan de deur geklopt. Een bediende bracht een brief. Het waren enkele regels, aan Maria-Theresia gericht. „Vertrek nog dezen nacht uit Cajamarca naar Lima”. Het briefje was niet ondertekend, doch het jongemeisje aarzelde geen oogenblik.

— Dit is de raad, dien Huascar mij geeft, zeide ze.

— Wij zullen dien raad opvolgen, sprak Raymond.

Wederom werd er aan de deur geklopt. Thans was het de Commissaris van politie, die zich liet aandienen. Men ontving hem.

Hij kwam vragen, wat er gebeurd was, en wilde weten of Christobal zich ernstig over de Indianen te beklagen had. Men had hem een rapport gemaakt en hij had daaruit gezien, dat de Indianen zich onhebbelijk hadden gedragen tegenover de reizigers, die op den vooravond van hun Interaymi-feest, het waagden het oude paleis van Atahualpa binnen te dringen, en dat nog wel op het uur van het gebed. Hij deelde

verder mede, dat een bediende van de Fransch-Belgische Bank, die zeide den markies en diens familie te kennen op zijn bureau was gekomen. Deze had hem geraden, den markies op te zoeken, om hem te waarschuwen, zich na de begane roekeloosheid den volgenden dag niet in de stad te vertoonen, en vooral niet in de wijken der Indianen.

Men zag het den commissaris aan, dat hij voor onaangenaamheden vreesde, en den markies en diens reisgenooten vele mijlen ver weg wenschte. Men stelde hem gerust met de verzekering, dat men nog dienzelfden nacht vertrekken zou. De ambtenaar diende het gezelschap nu ook van raad, bezorgde hun frissche muilezels en een goeden, vertrouwden gids, en liet hen door soldaten uitgeleide doen, tot aan het eerste spoorwegstation.

Tegen elfen brak de kleine karavaan op, en legde denzelfden weg weder af, in ongeveer de helft van den tijd, op de heenreis craan besteed. Raymond, die toch anders zoo rustig was, deed het zenuwachtigst van allen, en spoorde een ieder tot spoedmaken aan.

Het was niet eerder dan in den avond volgend op den dag van hun vertrek, dat de reizigers in den trein van Pacasmayo gezeten, zich een weinig rekenschap begonnen te geven van het belachelijke hunner snelle vlucht.

— We zijn nog dwazer dan tante Agnes en de oude Irene, zei lachend de markies. En allen waren het treffend met hem eens.

Teruggekeerd in de beschaafdere samenleving, konden zij zich niet meer voorstellen, hoe zij ooit in zulk een vrees hadden kunnen verkeerden tengevolge van de natuurlijkste zaak ter wereld: de boosaardige gezindheid van een volk tegen vreemdelingen, die hen midden in de uitoefening van hun godsdienst verrast hadden. De Indianen hadden deze gebeurtenis vermoedelijk al weer lang vergeten. En het werd tijd, dat ook zij dit onaangenaam-avontuur vergaten. Het einde der reis was dan ook heel prettig; men vermaakte zich weer dol vroolijk over François-Gaspard, die met denzelfden ijver als waarmede hij bij de heenreis zich ontscheept had, zich thans weder inscheepte en dientengevolge weder een nat pak opliep.

Te Lima keerde bij allen de gerustheid weer. En heel spoedig was de herinnering, aan wat zij hun kinderachtigheid noemden, vrijwel henen. Maria-Theresia vond bij haar thuiskomst het werk opgehoopt. Het jongemeisje moest naarstig en onafgebroken bezig zijn, om den achterstalligen arbeid af te doen. Zij had geen tijd om aan den befaamden gouden Zonne-armband te denken. Te Callao verdiepte zij zich in de grootte groene kantoorboeken, van den vroegen morgen af tot het uur, dat Raymond aan haar venster kloppen kwam, om haar af te halen voor de terugreis naar Lima.

Op een avond — het zal acht dagen na de gebeurtenissen te Cajamarca zijn geweest — werd er iets vroeger dan gewoonlijk aan haar venster geklopt. Het jongemeisje stond op om haren verloofde te ontvangen. Zij duwde aan het venster, maar nog was dit niet geheel open, of Maria-Theresia deinsde met een doffen kreet terug. Dat was Raymond niet.... Dat was....

In de schemering onderscheidde zij niet goed. Ze wreef zich de oogen alsof zij eene hallucinatie verdrijven wilde. Toen had ze den moed, den ongelooflijken moed, nogmaals door het venster te kijken. Het leek haar of er daar iets bewoog in het half-donker; of een waggelende gestalte zich bewoog.... Het was of ze den doodskop, die den vorm van een suikerbrood had, voor zich zag. Ze begon te beven van het hoofd tot de voeten. Ze keerde zich om. En toen.... toen.... o, gruwel, daar zag ze van uit twee hoeken van het kantoor op haar toekomen de platte petvormige schedel, en de andere, die een doos leek. Gedurende een seconde meende zij dat het verbeelding was, de oude verbeelding, opgewekt door het geschenk van den gouden-zonarmband. Zij deed een schier bovenmenselijke poging om uit haar gedachten en ook uit haar gezicht, dien waarzin te doen verdwijnen. — Nogeens kijken. Nogeens goed kijken, hijgde ze. — Ja, ja, ze waren daar. Ze waren daar, daár.

Maar het kon niet, doodskoppen staan niet op de schouders van levenden. En die.... ah, die waren levend. Ze naderden, naderden, waggelend, waggelend. (Wordt vervolgd).

ZILVEREN BOKAAL OP VERSIERD MARMEREN VOETSTUK, ALS PRIJS UITGELOOFD VOOR DE INTERNATIONALE ZEILWEDSTRIJDEN OP DE NOORDZEE VOOR IJMUIDEN OP 6 EN 8 SEPTEMBER.

Geleverd door de Firma As. Bonchakker & Zoon.